

ॐ श्री

M

— मराठी पढी व थाप ठे ? —

થિઓસૌફિકલ સોસાયટી સંબંધમાં કંઈ કંઈ.

આ સોસાયેટી તે અમુકજ ધર્મને માનનારું મંડળ નથી, પરંતુ સત્ય (Truth)ને શોધનાર અને 'સત્ય'નેજ પ્રાપ્તવ્ય ગણનારા ઉત્સાહી કામ કરનારાઓનું મંડળ છે. આ મંડળ સને ૧૮૭૫ ના નવેમ્બર માસની ૧૭ મી તારીખે અમેરિકાના ન્યુયોર્ક શહેરમાં મહાપુરૂષ શ્રીકર્નલ આર્થર તરફથી સ્થાપવામાં આવ્યું હતું, અને મહાદેવી જર્લેવેટસ્કી તે મંડળના ખાસ કાર્યવાહક હતા. આ સોસાયેટીના હાલના પ્રમુખની જોખમભરી અને અત્યંત પવિત્ર જગા ભગવતી ઍનીબિસાંટ ભોગવે છે. તે મંડળના નીચેના ત્રણ હેતુઓ છે, પરંતુ પ્રથમનો હેતુજ દરેક સલાસદને બંધનકર્તા છે. બીજો અને ત્રીજો હેતુ જેઓ સોસાયેટીમાં દાખલ થયા પછી પોતાના જીવનને અલ્પવિદ્યાથી રંગવા માગે છે તેઓને માટે છે. એટલે બીજો અને ત્રીજો હેતુ દરેકે અમલમાં મૂકવો એવું બંધન નથી.

૧. ક્રાઇ પણ જ્ઞાતિ, જાતિ, ધર્મ અને રંગનો ભેદ રાખ્યા વગર મનુષ્યજાતિના આત્મભાવનું એક કેન્દ્રસ્થાન (Nucleus) બનાવવું.
૨. ધર્મ, તત્ત્વદર્શન-શીલસૂરી અને સાયન્સનો મુકાબલો અભ્યાસ કરવામાં ઉત્તેજન આપવું.
૩. કુદરતના નહિ સમજાયેલા નિયમો અને માણસમાં રહેલી અપ્રકટ શક્તિ સંબંધમાં શોધખોળ કરવી.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૬૮૭૫ વાર્ષિક

પુસ્તકનું નામ મરણ પત્રી શું હાય છે?

વિષય Δ૮૭૫:૮

ॐ श्री

M

મ.રાણુ પછી શું થાય છે ?

થિઓસોફીના આધારભૂત અધોપરથી

રચનાર,

ચીમનલાલ કચરાભાઈ શાહ.

(ફેલો, થિઓસોફિકલ સોસાયટી),

તપસ્વિની ' નાટક, ' ગુરૂમંત્ર ' ઈ. નો લેખક,

અમદાવાદ.

પ્રકાશક,

ચીમનલાલ ત્રિભુવનદાસ શાહ.

(ફેલો, થિઓસોફિકલ સોસાયટી),

માંડવીની પોળ, સુરદાસ શેઠની પોળ,

અમદાવાદ.

ઈ. સ. ૧૯૧૭.

મૂલ્ય રૂ. ૦-૧૦-૦.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ

ગ્રંથીયાર્ધ-સંગ્રહ

All Rights reserved by the author.

અમદાવાદ — ધી “ ગુજરાત પ્રીન્ટિંગ પ્રેસ ” માં
શા. સોમાલાલ મંગળદાસે છાપ્યું.

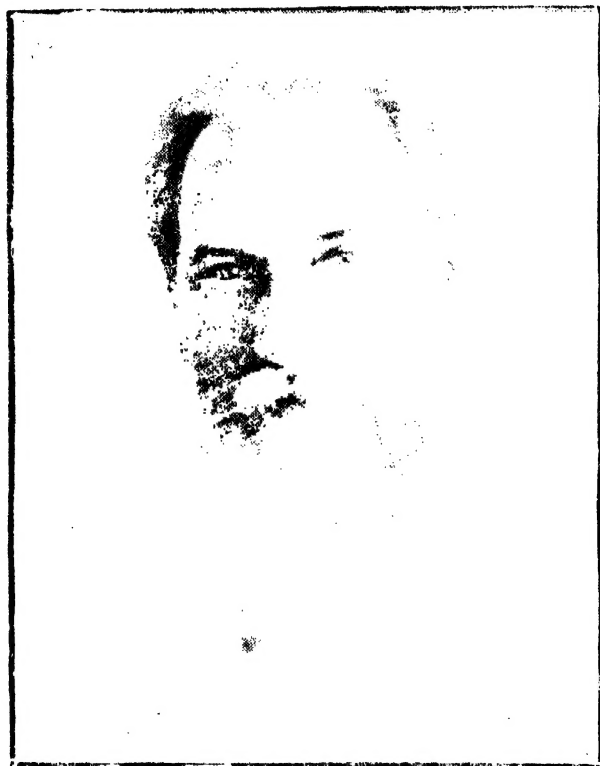
આવૃત્તિ ૧ લી.

પ્રત ૫૦૦.

પુસ્તક મળવાનાં ઠેકાણાં.

૧. પ્રકાશક, ‘ગુરૂમંત્ર,’ ૨૨૬૨, ધનાસુતારની પોળ, અમદાવાદ.
૨. સી. ટી. શાહ, માંડવીની પોળ, સુરદાસ શેઠની પોળ, અમદાવાદ.
૩. મેનેજર, બેંક ઓફ ઇન્ડિયા લોન્, થિયોસોફિકલ સોસાયટી,
અપોલો સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈ.

‘મરણ પછીની સ્થિતિ’નું અગાધ જ્ઞાન વેરાવનાર

મહાપુરુષ શ્રી સી. રૂબલ્યુ. લીડબીટર.

‘ ગુપ્તજ્ઞાન ગુહા ’ ના ભારે ભોમિયા,
‘ મરણ પછીની સ્થિતિ ’ સંબંધમાં અગાધ જ્ઞાન ધરાવનાર,
સ્થૂલ ભુવન અને સૂક્ષ્મ ભુવનની વચ્ચે રહેલું અંતર
તોડી પાડવા મથનાર,

મહાપુરુષ શ્રી સી. ડબ્લ્યુ. લીડબીટરના
ચરણકમળે

ભક્તિભાવસહ અર્પનાર,

‘ ગુપ્તજ્ઞાન ગુહા ’ નો પ્રવેશક:—

૧૦-૪-૧૯.

સી. કે. શાહ.

“ That heaven and purgatory are round us is obvious to one who is clairvoyant—*Mrs. Annie Besant.*

“ We are not separated from the dead, for they are here about us all the time. × × So that we have lost not our loved ones but the power to see them. × × There is no reward or punishment from outside ”—*Mr. C. W. Leadbeater.*

“ It is in the astral world and in the astral body that each one of us lives during the hours of sleep every day of our lives ”—*Mr. C. Jinarajadasa.*

“ વિશ્વદ્રષ્ટિવાળાને ખુલ્લું જણાય છે કે સ્વર્ગ અને નરક આપણી આસપાસજ છે. મીસીસ એની બિસાંટ.

“ મરનારથી આપણે જુદા પડ્યા નથી પણ તેઓ સઘળો વખત આપણી આસપાસજ છે. તેથી તેઓને આપણે ગુમાવ્યા નથી પરંતુ તેમને જોવાની શક્તિ ગુમાવી છે. ખુદારથી કાંઈ (આપણા અહીંના ક્રમોનો) બદલો કે શિક્ષા આપતું નથી.” મી સી. ડબલ્યુ. લીડબીટર.

આપણી જીંદગીના દરેક દિવસે નિદ્રાવસ્થામાં આપણે વાસના ચરીરથી વાસના લોકમાંજ જીવીએ છીએ. (મરણ પછી જ્યાં આપણે જવાનું છે ત્યાં આપણે રોજ રાત્રે જઈએ છીએ).

મી સી. જનરાજદાસ.

બે બોલ.

આહુ જમાનો કે જેમાં મહાજ્ઞાનવાંત ઋષિ-મુનિઓ દુનિયાના આવજીવો સમીપ લાગ્યેજ દર્શન દે છે તેમાં ' મરણ પછીની સ્થિતિ ' નું જ્ઞાન લોકોને આપવા પ્રયાસ કરવો એ અલખત એક સાહસજ દેખાય પરંતુ જે મંડળ (Society) પોતાના મુદ્રાલેખ તરીકે 'There is no religion higher than truth,' ' સત્યાન્નાસ્તિ પરોધર્મઃ ' ' સત્યથી વધીને (ખીન્ને) કોઈ ધર્મજ નથી ' એમ જણાવે છે તેનો હું એક અંગભૂત હોવાથી હું, જેને અમારું મંડળ અને હું ' સત્ય ' તરીકે ઓળખીએ છીએ, તે જનસમુહ આગળ રજુ કરું તો હું કાંઈ ઉતાવળીયું પગલું ભરતો નથી એમ માનું છું એટલુંજ નહિ પરંતુ જે ' સત્ય ' કાંઈપણ પ્રસંગમાં અચળ અને અમર રહે છે તે સંબંધનું જ્ઞાન દુનિયામાં ફેલાવવું એ હું મ્હારી પવિત્ર ફરજ સમજું છું. મ્હારે જણાવવું જોઈએ કે નથી હું ગુપ્તજ્ઞાન (mysticism) નો ભોમિયો કે નથી હું ' મરણ પછીની સ્થિતિ ' સંબંધમાં અગાધ જ્ઞાન ધરાવનાર પરંતુ તે જ્ઞાન જે વણજ બહોળા રૂપમાં ધરાવે છે તેવા મહાત્માએ આપેલા તે જ્ઞાનામૃતનું પાન કરનાર હું છું. જે જ્ઞાન આ ન્હાનકડા ગ્રંથદ્વારા હું પ્રસારવા માગું છું તેને

‘આત્મા વાક્યમ્ પ્રમાણમ્’ તરીકે મ્હેં સત્યરૂપે માની લીધું નથી પરંતુ જે સંબંધમાં પ્રકટ થયેલા લગભગ બધા ગ્રંથોનો અભ્યાસ અને વિચાર કરી મ્હેં તેને ‘વાસ્તવિક’ માની લીધું છે અને તેજ પ્રમાણે હું તે વાચક સન્મુખ રજુ કરું છું; એટલે તે બધાએ ‘સત્ય’ તરીકે સ્વીકારી લેવુંજ જોઈએ એવો મ્હારો આશ્રય હોઈ શકેજ નહિ પરંતુ જેઓને વિચાર કરતાં બુદ્ધિગમ્ય (Rational) અને મદદરૂપ (Helpful) જણાય તેણેજ તેનો સ્વીકાર કરવો અને તેવા આત્માઓ માટેજ તે જ્ઞાન મહાસમર્થ ઋષિમુનિઓએ પોતાના સ્વીકારેલા શિષ્યોદ્ધારા આ સમય જોઈને (કે જે સમયમાં જોમ અને ધર્મોપદેશ દૂર નાસતી જાય છે, સત્ય સૂર્ય પ્રકાશિતો જાય છે અને તેના કીરણથી આનંદ લેનારા સેંકડો અને હજારો જાગે છે) તે જગતને આપ્યું છે. હું પણ તે મહાન શિષ્યોની નેહર (Channel) બની તે જ્ઞાન સંસ્કારી આત્માઓને આપવા આ ગ્રંથદ્વારા પ્રયાસ કરું છું. થિઓસોફીના અનેક ગ્રંથો પૈકી મુખ્યત્વે કરીને મી. લીડબીટરના ‘ The other side of death ’ નામક પુસ્તકનો મ્હેં આ પુસ્તક લખતી વખતે આશ્રય લીધો છે અને તે ખાતર તે વિદ્વાન લેખકનો હું ઘણોજ ઉપકાર માનું છું.

આ અંતમાં થિઓસોફીને જે માન્ય ન હોય એવી વાત
 મ્હેં કાદા સ્થળે લખી હોય તો તે મ્હારા અજ્ઞાનનું પરિણામ
 સમજવું પણ એટલા મ્હારા ગુન્હાથી કાદાએ આખી સોસા-
 યટી અને થિઓસોફીના સિદ્ધાંતોને નિન્દવા તૈયાર બની જવું
 નહિ, એ મ્હારી વાચકવર્ગ પ્રતિ નમ્ર અરજ છે.

અમદાવાદ.
 તા. ૧૦-૪-૧૭.

}

સી. કે. શાહ.

ૐ શ્રી

M

મરણ પછી શું થાય છે ?

કેવો વિચિત્ર વિષય—એમ ઘણા ઇવાત્માઓ કહેશે. દુનિયાનું સ્વરૂપજ એવું વિચિત્ર છે કે એક દષ્ટિખિન્દુથી નંતપ્ત એ તો એક વસ્તુ વિચિત્ર અને નહિ માનવા ક્ષાયક જણાય, જ્યારે બીજા દષ્ટિખિન્દુથી જોતાં તે વસ્તુ સ્વભાવિક અને બુદ્ધિગમ્ય લાગે, અને તે ઉપરાંત પ્રથમના દષ્ટિખિન્દુ તરફ તિરસ્કાર ઉદ્ભવે. આ પ્રમાણે દુનિયાનું આશ્ચર્ય, વિચિત્રપણું—વગેરે જે કહો તે—છે. લોકવાક્ય છે કે ‘બહુ રણીયાને રણ નહિ અને બહુ દુઃખીયાને દુઃખ નહિ’ તેજ પ્રમાણે જોણે જે જે આશ્ચર્યકારક વાતો કહેવામાં આવે છે તેવી ઘણી વાતો સંખંધ માં માથું માર્યું હોય છે તેને કાઢી ચીજને ‘આશ્ચર્યરૂપ’ જાહેર કરવાનું એકદમ મન થતું નથી, જો કે ચીજના બહિર સ્વરૂપથીજ ડરનારા તેને આશ્ચર્ય કૂટી મારે તો તે કાઢનાથી

રોકા શકાતું નથી. તેજ પ્રમાણે ' મરણ પછીની સ્થિતિ ' નું છે. આજથી પચાસ વર્ષ પૂર્વે જે કાંઈ ' મનુષ્ય મરીને ક્યાં જાય છે અને શું કરે છે ? ' તે સંબંધમાં કાંઈ જ્ઞાન આપવા બેસે તો તેને ધિક્કારી કાઢવામાં આવતો એટલુંજ નહિ પરંતુ તેનું કહેવું સરખું સાંભળવા કાંઈ તૈયાર થતું નહિ-એટલો અધો પશ્ચિમ દેશોમાં જડવાદ (Materialism) પ્રસરી રહ્યો હતો, જ્યારે આપણા આર્યદેશમાં જુદા જુદા ધર્મવાળા તે સંબંધમાં જુદું જુદું જ્ઞાન આપતા એટલે ' સત્ય ' મેળવતું અતિશય કઠિન થઈ પડ્યું હતું અને તે કદાચ કાંઈ આપનાર નીવડે તોપણ તે માનવું એ પણ ' જુદાને બ્હેર મારી નાંખવા ' જેવું ગણાતું; તેથી ' મરણ પછીની વાત પરમેશ્વર જાણે ' કહી આપણે નિરાશ થઈ બેસી રહેતા. આવી સ્થિતિમાંથી આસ્તે આસ્તે જમાનો બદલાયો અને પ્રેતવાદ Spiritualism તરફથી ' આત્માના અમરપણા ' વિષે અને ' મનુષ્યની મરણ પછીની સ્થિતિ ' સંબંધે કંઈ કંઈ જાણવામાં આવ્યું અને મનુષ્યની બણીજ થોડી સંખ્યા તે સંબંધમાં ' હાજી હા ' કહેવાની હીમત ધરતી થઈ. પશ્ચિમ તરફની પ્રજાના આચાર-વિચારોએ કરેલી આપણાપરની સજ્જડ અસરના પરિણામે આપણી પ્રથમની સ્થિતિ થઈ હતી તેજ પ્રમાણે બીજી સ્થિતિ

પણ થઈ અને આપણા ઋષિમુનિઓએ જણાવેલાં સત્યો જોવાં કે ' આત્માની અમરતા ' ' પૂનર્જન્મ, ' ' કર્મનું પરિણામ ' વગેરે જે આપણે સ્વીકારવા શરમાતા હતા તે પશ્ચિમની પ્રજા તરફથી જણાવા લાગ્યું એટલે આપણે તે સ્વીકારતાં થોડી થોડી શરમ છોડતા ગયા । ' જીવનમુક્ત 'ની દશા સુધી પહોંચેલા પરમ પૂજ્ય મહાત્માઓ કે જેઓ ' મોરિયા ' અને ' કુથકુમ્ભી* ' પ્રભુના નામથી ઓળખાય છે તેમણે આ પ્રમાણેની સ્થિતિ જોઈ કે તરતજ પશ્ચિમ દેશમાં જન્મ પામેલા પરંતુ આપણા આર્યધર્મના વિચારો અને સંસ્કારોથી ભરેલાં હૃદય ધરાવનાર (રશિયન બાનુ) મહાદેવી ઐચ. પી. બ્લૅવ્સ્કી તરફથી અને તેમની સાથે કામ કરનાર બીજા મહાન વ્યક્તિઓ તરફથી આપણાજ દેશમાંથી બીજા દેશમાં મોકલવામાં આવતું (exported) પરમ પવિત્ર આત્મિકજ્ઞાન આપણા દેશમાં એકવાર ફરીથી પરંતુ પશ્ચિમની જે કે મહાન અને પૂજ્ય વ્યક્તિઓ તરફથી આપણને મળવા માંડ્યું અને ઋષિ-મુનિઓનો સંબંધ (આટલોજ) આપણી સાથે રહે

* જન્મે મહાત્માઓ તિબેટમાં આવેલા શિગાત્સે શહેરની પાસેના હિમાલયના પ્રદેશમાં પોતાના પવિત્ર આશ્રમમાં રહે છે. પ્રથમના મહાત્મા રજપુત શરીરમાં અને બીજા કાશ્મિરી બ્રાહ્મણના શરીરમાં રહે છે.

થયો. તે જ્ઞાન પશ્ચિમ તરફની વ્યક્તિઓ તરફથી આપણને ન મળ્યું હોત તો આપણે તે માની શકત કે ક્રમ તે એક શંકા છે; અને પૂજ્ય જીવનમુક્ત મહાત્માઓએ તેજ કારણથી પશ્ચિમની વ્યક્તિઓને જ્ઞાન મોકલવાના સાધનરૂપે વાપરી દશે એમ જણાય છે, જે કે તે વ્યક્તિઓ બીજી કોઈ નહિ પરંતુ આપણા આર્યદેશમાં તેમના આગલા જન્મોમાં આર્યદેહોમાં હયાતિ ધરાવતી અને આર્ય ધર્મપર પ્રેમ ધરાવતી એમ માનવામાં આવે છે. હવે તે મહાત્માઓએ તે વ્યક્તિઓદ્વારા ‘મનુષ્ય મરીને ક્યાં જાય છે અને શું કરે છે ?’ તે સંબંધમાં શું જ્ઞાન આપ્યું છે તે આપણે જોઈએ. આ ન્દાનકડા ગ્રંથમાં જે જ્ઞાન આપવામાં આવનાર છે તે તે મહાત્માઓ તરફનું છે, એટલે તે આડે રસ્તે દોરનાર કે ભ્રમણાથી ભરેલું નથી એટલું જણાવવા ખાતર ઉપરનો ઇતિહાસ લખવાની જરૂર પડી છે. તે સાથે મ્હારે એ પણ કહેવું જોઈએ કે હાલનું વિજ્ઞાનશાસ્ત્ર (Science) પણ આસ્તે આસ્તે તે જ્ઞાન તરફ સહાનુભૂતિ (Sympathy) બતાવતું જાય છે. તે ઉપરાંત આમાં જણાવેલી હકીકતોના સત્યાસત્ય સંબંધી પૂર્ણ રીતે તપાસ કરવામાં આવ્યો છે, જેને પરિણામે તે હકીકતો સાચી ઠરી છે. હવે આપણે મૂળ મુદ્દાપર આવીએ.

મરણ એ શું ?

વાસ્તવિક રીતે મરણનો કંઈ અર્થ જ થતો નથી. There is no death—મરણ છે જ નહિ. દરેક વસ્તુનું રૂપાંતર થાય છે પરંતુ જે સૂક્ષ્મ અણુઓ (Atoms) ની વસ્તુ બનેલી છે તે તો નાશ પામતાં જ નથી એમ હોવાથી ‘મરણ’ એ શબ્દ અધ્યાત્મશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ કંઈપણ અર્થ ધરાવતો નથી. આપણે જેને મરણ કહીએ છીએ તે સ્થૂલ શરીર (Physical body) ઉતારી નાંખવું તે છે. આયુષ્ય (Man's life on earth) પૂરું થતાં માણસને કુદરત ના અચળ કાયદાના પરિણામે તેનું બહારનું શરીર છોડી દેવાની ફરજ પડે છે અને તે છોડી દે છે એટલે આપણે ‘તે મરી ગયો’ એમ કહીએ છીએ, પરંતુ તે મરી જતો નથી. દરેક મનુષ્યને સ્થૂલ શરીર ઉપરાંત બીજાં કેટલાંક શરીરો હોય છે. હિન્દુધર્મ તેને વાસના શરીર, સૂક્ષ્મ શરીર, અને કાર્મણ શરીરના નામથી ઓળખે છે જ્યારે જૈન ધર્મ તેને તૈજસ, સૂક્ષ્મ અને કાર્મણ શરીરના નામથી ઓળખે છે. થિઓસોફિ તેને તારક (astral) માનસિક (Mental) અને કાર્મણ (causal) શરીર તરીકે જણાવે છે. માણસ સ્થૂલ શરીર છોડે છે એટલે એક

ડગલો ઉતારીને ફેંકી દે છે અને તે ડગલા સિવાયના બીજા વસ્ત્રોથી પોતાનું કામ ચલાવે છે. આ રીતે જથ્થાશે કે 'મરણ' શબ્દનો કંઈ અર્થજ થતો નથી અને જો થાય છે તો તે એટલોજ કે સ્થૂત શરીર જે પંચ મહાભૂત (elements) નું બનેલું છે તેનું તેજ મહાભૂતોમાં મળી જવું-ભળી જવું જેથી કુદરત-દૈવીશક્તિ-કર્મનો કાયદો-ધર્મ-પ્રભુ તે તત્વોને બીજા કોઈ સારા શરીર બાંધવામાં અથવા તો એવાંજ કામમાં લે.

મરણ પછી શું થાય છે ?

સ્થૂત શરીરનો સંબંધ માણસે તોડી નાંખ્યા પછી અમુક વખત સુધી તે બેભાન અવસ્થામાં (sub-conscious state) પડ્યો રહે છે અને ત્યાર પછી તે તે લોક જેને આપણે પ્રેત લોક, સૂક્ષ્મ ભૂવન, વાસના ભૂવન, તારક ભૂવન (astrala plane) કહીએ છીએ, તેમાં જાગૃત થાય છે એટલે કે તેના પોતાના જેવા જીવો-સ્થૂત શરીર વગરના જે લોકમાં હયાતિ ધરાવે છે ત્યાં તે પોતાને જુએ છે. હવે, સવાલ એ થશે કે આ લોક ક્યાં છે ? અહીંયા, આપણી આસપાસ, અત્યારેજ તે હયાતિ ધરાવે છે અને તે માટે જ એમ કહેવામાં આવે છે કે આપણે મરનાર મનુષ્યોને ગુમાવ્યા

નથી પરંતુ તેમને જોવાની શક્તિ ગુમાવી છે. આપણે સ્થૂણ શરીરવડે (મુખ્યત્વે કરીને) જન્યત દશામાં કામ કરીએ છીએ અને તેથી તે શરીરો વડે કામ કરનારા જ્યાં એકત્ર થાય છે તેને સ્થૂણ ભુવન એવું નામ આપીએ છીએ તેજ પ્રમાણે ‘ વાસના શરીર ’ (સ્થૂણ શરીરની તરતનું અંદરનું શરીર—astral body) થી કામ કરનારા જ્યાં એકત્ર થાય છે તેને આપણે ‘ વાસના લોક ’ એ નામથી ઓળખીશું. આ વાસના લોકમાં તે નવો મનુષ્ય આવેલો છે એવું તેને તરત જ્ઞાન થતું નથી કારણ કે તે પોતાને પોતાના જોવાજ શરીરમાં, પોતે રહેતો હતો તે જગોમાં અને તે મનુષ્યો સાથે પોતાને જુએ છે. કારણ ? વાસના લોક એ બીજું કંઈ નથી પરંતુ આપણા સ્થૂણ ભુવનનો અંદરનો એક ભાગ (Counterpart) છે. જેમ એક વસ્તુ પર ચાર જાતના રંગ ચઢાવેલા હોય અને તેમાં સૌથી જ્ઞાતનો એક રંગ જતો રહેવાથી તે વસ્તુના મૂળ રૂપમાં ફેરફાર પડતો નથી તેજ પ્રમાણે સ્થૂણ જગતનો પાસ-પડો-રંગ-ખોખું-સંબંધ જતો રહેવાથી બીજો ખાસ ફેરફાર થતો નથી. પરંતુ સ્થૂણ શરીર જવાનો સાથે તે શરીરમાં લાગતાં ભૂખ, કંટાળો, શ્રમ વગેરે જતાં રહેવાથી તે માણસને અમુક વખતે તે સંબંધમાં લાન થાય

છે. વળી, પોતે સ્થૂલ ભુવન પરનું ભાન (Consciousness) ગુમાવેલું હોવાથી અને પોતાના, મિત્રો, મર્ગાન્ધારાં, વગેરે સૌ સ્થૂલ ભુવન પરજ પોતાનું ભાન મુખ્યત્વે કરીને દિવસના વખતે કાગાવતા હોવાથી તેઓને ત્યારે આ સૂક્ષ્મભુવનમાં આવેલો માણસ ખોલાવવા માંગશે, વાતચીત કરવા માંગશે, તેમને પોતાની તરફ ગુસ્સાથી ખેંચવા માંગશે, ત્યારે તેઓ તેનો જવાબ આપવાના નહિ, તે વખતે તેને જણાશે કે તેના સંબંધમાં કંઈ નવો ખનાવ ખનવા પામ્યો છે અને પોતે મરણ પામ્યો છે—પોતાનું સ્થૂલ ભુવનપરનું ભાન મરણ પામ્યું છે, અને તેની સાથેજ તેનું દુઃખ શરૂ થવાનું. પરંતુ તે દરેક માણસ માટે નહિ. જે માણસને કોઈ પણ જગોની કોઈ પણ સ્થિતિની, કોઈ પણ શરીરની પરવા નથી તેને તો કશું દુઃખ થવાનું જ નહિ—આ બેદરકાર માણસ માટે નથી કહેવાતું પણ જે માણસે દુનિયાની માયા-મોહની જનનને જીતી છે તેને માટે કહેવામાં આવે છે. જેટલે અંશે મનુષ્યે સ્થૂલ ભુવન પરનો અને તે પર વસનારાનો અને સ્થૂલ ચીજો સાથેનો માયિક સંબંધ-મોહ વંચાર્યો હોય છે તેટલે અંશે તેને દુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે. હવે જુદી જુદી પ્રકૃતિવાળાઓને જુદાં જુદાં સુખ દુઃખ આ ભુવનમાં કેવી રીતે પ્રાપ્ત થાય છે તે આપણે જોઈશું.

ધર્માંધતાનું પરિણામ.

કેટલાક શાસ્ત્રો—શાસ્ત્રના કથનનો હેતુ—ભાવાર્થ—આશય સમજ્યા વગરના ઉપદેશકો—વ્યાખ્યાન આપનારાઓ લોકોના મનમાં એવું ભરાવી દે છે કે મનુષ્યે સ્થૂણ ભુવનમાં રહી સારાં કામ કર્યા હોય તો તેના આત્માને સુંદર શરીર પહેરાવી મરણ પછી આકાશમાં ચંદ્ર-સૂર્ય-તારા વગેરેથી પણ ઘણું જ ઉંચે સ્વર્ગ નામની એક જગો છે ત્યાં લઈ જવામાં આવે છે અને ત્યાં તેને બિહિસ્ત-જન્નત-સ્વર્ગની પરીઓ-હુરો-અપ્સરાઓની સાથે મેળાપ કરાવી દેવામાં આવે છે અને તે પ્રકારે તે સેંકડો વર્ષો સુધી ઉચ્ચ સુખ ભોગવે છે એટલે કે ખુદ્દુ કહીએ તો અહીં સ્થૂણ ભુવનપર અત્યંતથી ભરપૂર નિષ્કલંક પવિત્ર જાંદગી ગુજરનારને સ્વર્ગમાં કુદરત-ધર્મ તરફથી પરાણે-પરાણે વિષયી બનાવવામાં આવે છે અને તેના ઉચ્ચ સ્વભાવ અને તેની ઉચ્ચ વાસનાઓને ધર્મ તરફથી જ બદલી નાંખવામાં આવે છે અને તેને વિષય વાસનાથી ભરપૂર જાંદગી ગુજરવાની ફરજ પડે છે ! કેવી ઉત્તમ (?) માન્યતા ! પવિત્ર જાંદગી ગુજરનારને કેવું પરિણામ અને તે પણ ધર્મ તરફથી મળે છે ! બુદ્ધિમાં પણ ન ઉતરે એવી આ પ્રકારની માન્યતા જેઓના મગજમાં હસી ગઈ હોય છે અને જેઓએ પોતે આ દુનિ-

યામાં પવિત્રજી દગી ગુળરી હોય છે પરતુ સ્વર્ગમાં જઈ પરીઓ-
 દેવીઓની સાથે આનંદ મ્હાલવાનુ ધારી મુક્યું હોય છે તેઓ જ્યારે
 આ પ્રેતલોકમાં મરણુ ખાદ આરે છે ત્યારે તેઓની દયાજનક
 દશા જોઈ દરેક સમજી-વિચારશીલ માણસને લાગી આવે છે.
 અહીં તો તે પોતાને તેની તેજ જગોએ તેના તેજ સંપ-
 ધીઓ વચ્ચે લાજે છે અને જે વાસના તેણે સ્થૂલ ભુવનમાં
 પોષી હોય છે અને જે સાર તેણે તપ-જપ અને કષ્ટ ઉપાવ્યું
 હોય છે તે વાસના અહીં તૃપ્ત ન થવાથી તે નિરાશ થાય
 છે અને તે વાસનાને લીધે દુઃખી થાય છે. અમુક વાસનાથી
 માણસ શી રીતે દુઃખી થાય છે તે આપણે આગળ જોઈશું.
 હવે જે માણસે જીંદગીમાં ખરાબ કામો કર્યા હોય છે તેને
 માટે શાસ્ત્રમાં એવું લખ્યું છે કે તેને પૃથ્વીની નીચે લગ્નરો
 માઈલ હેઠેના અંધકારમાં લઈ જઈ અગ્નિના કુંડમાં લગ્નરો
 વર્ષ સુધી રાખવામાં આવશે અથવા તેને અમુક અમુક શિક્ષાઓ
 વચ્ચે (શયતાન-જમ-જમડા) તરફથી તે નરક-પાતાળ-જલ-
 નમ-(Hell-fire-Purgatory)-માં કરવામાં આવશે એવું
 જેને ઉપદેશવામાં આવ્યું હોય તેની શું ગતિ થાય છે ? તે
 મનુષ્યને જ્યારે લાન થાય છે કે તેનું સ્થૂલ શરીર મુકાયું છે
 ત્યારે તે ગભરાય છે, ઝંટીએ છે, ધ્રજે છે અને લમણાં ધ્રાઈ

રાક્ષસ આવી તેને ગળી જશે, હમણાં તેને કાપી નાંખવામાં આવશે, હમણાં તેને ખાળી નાંખવામાં આવશે એવી ધારણાથી તે કંપારો ખાય છે. ધર્મશાસ્ત્રના કથનનો ભાવાર્થ સમજ્યા વગર ઉપદેશ કરનારાઓ સુખ પ્રસારવાને બદલે કેટલું બધું અજ્ઞાન—દુઃખ—અંધકાર પ્રસારે છે તે જાણાશે. ધર્મના ઉપદેશકો આવા પ્રકારનું જ્ઞાન પ્રસારવામાં શો હેતુ ધરાવતા હોવા જ્ઞેય છે તે આપણે હવે જોઈએ. ધર્મના સ્થાપક અને નેતાઓનો આશય તો હમેશાં પવિત્ર હોય છે પરંતુ જેઓ પાછળથી ઉભા થયા હોય છે, જેઓમાં ગુપ્તજ્ઞાનની દૃષ્ટિ (Mystic sight) હયાતિ ધરાવતી નથી, જેઓ સૂક્ષ્મ ચીજો અને સૂક્ષ્મ ભુવનો નજરે દેખી શકતા નથી એટલે જેઓ ઉંડા જ્ઞેયનારા (Seer) નથી તેઓ આ શાસ્ત્રનો શબ્દે શબ્દ (Literary) અર્થ કરવા જાય છે અને તેથી ઉંધું કટાય છે. સ્વર્ગમાં સેંકડો સુખો અને નરકમાં દાવાનળ દુઃખો છે એવું બોધવાનું કારણ સાધારણ મનુષ્યો કે જેઓમાં ધર્મના ઉંડા રહસ્યો સમજવાનું જ્ઞાન નથી હોતું તેમને દુષ્ટ કૃત્યોમાંથી દૂર કરી સારાં કૃત્યો તરફ તેમની દૃષ્ટિ લગાડવાનું હોવું જોઈએ. પરંતુ તે આશય સફળ થવાને બદલે બુદ્ધિ જ પરિણામ આવે છે તે આપણે ઊપર જોઈએ.

નરક-જહનમ-દોઝક-યમલોક-Purgatory- Hell-fire તે શું ?

જે ક્ષેત્રમાં-ભુવનમાં મનુષ્યને પોતાનાં દુષ્ટ કાર્યો માટે પશ્ચાત્તાપ થાય-શિક્ષા મળે અને પોતાનાં કર્મોનું લાન થાય અને સાથે સાથે દુષ્ટ વાસના નરમ પડતી-ધસાતી જાય તે ભુવનને ઉપરનાં નરક વગેરે નામ આપવામાં આવે છે. આપણે પ્રથમ આ સમજવું જોઈએ કે નરક એ કંઈ આપણી દુનિયાની ઘણું જ છેટે-નીચે-ઉંડાણમાં બીજા કાંઈ પ્રકારની જગા નથી પરંતુ નરક અને સ્વર્ગ બન્ને લોક અત્યારે-હમણાં જ-સર્વદા આપણી આસપાસ હયાતિ ધરાવે છે. ત્યારે, આપણાં મરી ગયેલાં સ્વજનો શું અહીં જ આપણી પાસે છે ? હાહા. માટે જ થિઓસોફિકલ સાહિત્યમાં એમ કહેવામાં આવે છે કે આપણે આપણા સ્વજનોને ગુમાવેલ નથી પરંતુ તેમને જોવાની શક્તિ ગુમાવી છે.

દાર્ડીયાને નરકમાં થતી શિક્ષા.

દાર્ડીયા જ્યારે સ્થૂલ શરીર ઉતારી સૂક્ષ્મ ભુવનમાં જાગે છે ત્યારે તેનામાં બીજા કાંઈ ખાસ ફેરફાર થતો નથી. તે અહીં વાસનાલોકમાં વાસનાશરીરથી કામ કરતો હોવાથી તેનું બધું જોર વાસના શરીર ખેંચી લે છે અને તેથી તેની

દારૂ પીવાની ઇચ્છા ઘણી જ વકરે છે-નૈર પામે છે-ઉશ્ક-
રાય છે. પરંતુ અહીં તે દારૂ પી શકતો નથી, કારણ કે હાથ,
મ્હોં વગેરે તો તેણે સ્થૂલ ભુવનમાં જ મૂકી દીધું છે. પણ જે
વાસનાને તેણે સ્થૂલ શરીરમાં રહી પ્રયત્ન કરી હતી તે તો
તેવી જ-અહીં તેથી વધારે નંરવાળી થઇ છે અને જીઓ,
હવે તે કેટલો હેરાન થાય છે. તેની વાસના તેને દારૂના પી-
કામાં ઘસડી જશે. તે દારૂ અને દારૂના પીપનો અંદરનો
દેખાવ (Counterpart)—આપણે આગળ જોઈ ગયા તેમ-
જોશે, તે દારૂ અને દારૂના શીશાને પકડવા દોડશે પરંતુ તેનું
સૂક્ષ્મ શરીર દારૂ, પીપ, શીશા અને માપ બધામાંથી પસાર
થઇ જશે અને હવે તેની ઘણી ભુંડી દશા થશે. તે દારૂ પીવા
મથશે પરંતુ તેનાથી તે પી શકાશે નહિ, જે પ્રમાણે એક
માણસ ઘણા ભુખ્યો હોય અને તેની પાસે મિઠાઇની પત્રાળી-
વાની મૂકવામાં આવી હોય પરંતુ તેને પોતાને એક થાંભલા
સાથે એવી રીતે આંધવામાં આવ્યો હોય કે તેનાથી તે થાળને
અડી શકાય નહિ, પરંતુ જોઈ શકાય ખરો તો તેની જે દયા-
જનક દશા થાય તે પ્રમાણે આ દારૂડીયાની દશા થવાની અને
તેવીજ દશા જેઓએ સ્થૂલ શરીરની માંગણીઓ (Demands)
ને હદ ઉપરાંતનું ઉત્તેજન આપ્યું હોય છે, તેની થાય છે.

કંજુસની નરક

આ પ્રમાણે જે કંજુસ મનુષ્ય હોય છે અને જેણે દમડી દમડી ખચાવી લાખો રૂપીઆ એકઠા કરી તે રૂપીઆનો સેવક બની જીંદગી ગુજરી હોય છે અને મરતાં મરતાં પણ એક અદામ સરખી ખર્ચવા જેણે જીવર ચલાવ્યું નથી તેની શું દશા થાય છે ? તે આ વાસનાલોકમાં આવીને પોતાના દ્રવ્યના હગલાને જીએ છે અને કમનસીબે જો તેનો છોકરો અથવા તેની પાછળનાં સગાં તે પૈસાને છૂટે હાથે વાપરતા જીએ છે તો તેનું કાળજી કપાઈ જાય છે—ને બળી જાય છે, અને તે પોતે હવે પૈસાનો માલિક રહ્યો નથી એ જોઈ વધારે ને વધારે દુઃખી થાય છે અને બીજા કાંઈ બહારના મારનાર વગર જ જાતે અંદરથી અસહ્ય માર-વેદના-ત્રાસ ભોગવે છે.

અદેખાની દશા.

આ જગતમાં રહીને જે માણસે અદેખાઈનો દુર્ગુણ ધણો જ પોખ્યો હોય છે તેનું શું થાય છે તે આપણે જોઈએ. તે જ્યારે વાસના લોકમાં આવીને જીએ છે કે જે માણસપર તે પ્રેમ બતાવતો હતો તે માણસ બીજા પ્રતિ પ્રેમ બતાવે છે અને તેને પોતાને યાદ પણ કરતો નથી એટલું જ નહિ પરંતુ

તેની પરવા પણ કરતો નથી ત્યારે તે એટલો બધો દુઃખી થાય છે કે તે દુઃખનું વર્ણન તેજ જાતે કરી શકે. અદેખાઈ નાં ચિન્હ, અને તે દુર્ગુણ અહીંં ધણો જ વકરે છે કારણ કે અહીંં તેને ધણે દૂર જોવામાં અને ખુલ્લે ખુલ્લું જોવામાં કાંઈ પણ દિવાલ કે ઘર આડું આવતું નથી અને તે હવે પોતાના પ્રેમના વિષયને અને તે માણસ જેના પર સાચો પ્રેમ ખતાવે છે તેને સાચા સ્વરૂપમાં જોશે. આમ થવાથી જન કે હવે તે અન્નેનાં પ્રેમમાં આડો આવી શકતો નથી તો પણ તે પોતાથી ન ખમી શકાય—ન દેખી શકાય એવા દેખાવો જોઈ ત્રાહ ત્રાહ પામે છે અને તેણે પોતાને માટે સ્વૂજ શરીરમાં રહીને ખનાવી મૂકેલા નરકમાં આવી બળે છે.

વૈર લેવા ઇચ્છનારનું દષ્ટાંત.

‘ચિત્તોસાદિકલ રિવ્યુ’ ના ૨૨ મા ગ્રંથમાં ૧૮૧ મે પૃષ્ઠે એક અદ્ભૂત દષ્ટાંત આ સંબંધમાં આપવામાં આવ્યું છે. “ મહારા એક મિત્રની પાસે એક એવી કટારી હતી કે જેના પ્રભાવે દરેક માણસ જે તેને હાથમાં લે તેને સ્ત્રીજાતના હિપર અત્યંત તિરસ્કાર ઉત્પન્ન થાય અને સ્ત્રીનું તે કટાર વડે ખૂન કરવા ધસે. આ કટાર મ્હેં હાથમાં લઈ તે વડે પ્રયોગ કરવાનો શરૂ કર્યો. હાથમાં કટાર લેતાં જ મને વિચિત્ર જાતનું

ખંચાણુ થયું અને કાષ્ટ મને ઘસડતું હોય એમ જણાયું. મહેં
 ખસવાની ના પાડી અને કાણુ મને ખસેડે છે તે જોવા ઇચ્છા
 રાખી. મહેં જોયું તો મને તે ખસેડનાર એક જંગલી જણાતો
 પડાણુ હતો. હું ન ખસ્યો તેથી તે મ્હારા ઉપર ઘણોજ
 ગુસ્સે થયો. મહેં તેને પૂછ્યું કે તે શું કહેવા માગે છે પરંતુ
 તે સમજ્યો નહિ. તેથી મહેં ઉડી નજર નાંખી અને મને
 જણાયું કે તેની ઓરત આ પડાણુની જાંદગી દરમ્યાન ખીચન
 માણસના પ્રેમમાં પડી હતી અને આ પડાણુ તે નજરે જોવાથી
 તેણે તે અન્નેનાં તે કટારવડે ખૂન કર્યાં હતાં કે જે કટાર
 મ્હારા હાથમાં અત્યારે હતી. તે પછી આખી સ્ત્રીજાતિ ઉપર-
 થી તેનો વિશ્વાસ ઉડી ગયો હતો અને આખી સ્ત્રી જનનું
 વૈર લેવાના તેણે સોગન ખાધા હતા. તે પછી તેણે તેની સાળી
 અને તે પછી એક બીજી સ્ત્રીનું પણ ખૂન કરીધું હતું અને તે
 પછી તેનું પોતાનું ખૂન કરાયું હતું. આવા પ્રકારના મરણ
 બાદ તે આ વાસનાલોકમાં આવ્યા પછી આ કટાર સાથે
 ઘણા જ ગાઢ સંબંધમાં આવી ગયો હતો અને જેની પાસે
 તે કટાર જાય તેને તે ખૂન કરવા ઉશ્કેરતો. મહેં ખૂન કરવા
 જરાપણુ ઇચ્છા દર્શાવી નહિ તેથી મ્હારાપર તે ઘણા રિહડા-
 યો અને અંતે મહેં તેને એક હિન્દી ભાઈબંધને સોંપી દીધો

જેણે તેને સમજાવ્યો અને તેની સંમતિ મેળવી. તે કટારને મહેં ભાંગી નાંખી તેના દુકડા કરી દાટી દીધા. તે પછાણે કટાર તોડવાની હા પાડી હોત કે નહિ તોપણ તે કટારના દુકડા કર્યા વગર હું રહેત નહિ.”

વેપારમાંજ દટાયેલા માણસની સ્થિતિ.

હવે એક માણસનો દાખલો લ્યો જે આખો દિવસ બે-પારમાં જ-ઝાંરીસમાં જ-દુકાનમાં જ દટાયેલો રહે છે-જેને ઝેરાં-છોકરાં ધરખારની કંઈ પરવા જ નથી-તે પર કંઈ પ્રેમની લાગણી જ નથી. આવો માણસ મરીને ક્યાં જાય છે ? ઝાં-રીસમાં-દુકાનમાં ! ત્યાં તેની આગળ વેપારની સ્થિતિ-વધારે પગાર મળવાની કુંચી ખુદ્દી જણાઈ આવે છે પરંતુ તે હવે પોતાની યુક્તિ (scheme) રજુ કરી શકે એવી હાલતમાં રહ્યા નથી-તે હુંડી લખી શકતો નથી, ચેકમાં સહી કરી શકતો નથી, ટેલીફોન કરી શકતો નથી અને પોતાની મુસાદા પર નહિ આવવાથી અત્યંત લયકંડર દુઃખ પામે છે અને હાથ-ખળાપો કરે છે. આ વળી બીજી જાતની નરક છે.

કંઈ પણ કામ વગરના માણસની સ્થિતિ.

એક માણસ એવો છે કે જેને વખત કેવી રીતે ગાળવો તેની જ સમજ પડતી નથી. જેણે પોતાની સ્થૂળ શરીરની

અંદગી વાત—ચીત ગપાટા, પત્તાં રમવાં વગેરેમાં ગુમાવી છે. આ માણસ પ્રેતલોકમાં આવીને જુએ છે તો વખતને મા-રવાનો રસ્તો તેને સૂઝતો નથી, તે વાતચીત કરી શકતો નથી, જે પત્તાં રમી શકતો નથી, તે નવા નવા પોપાટા ખેરી શકતો નથી, ઇવનીંગ અને ડીનર પાર્ટીમાં ભાગ લઈ શકતો નથી અને વખત ગુમાવવો એ એને માટે ઘણું જ મુસીબત ભર્યું કામ થઈ પડ્યું છે. આવો માણસ તદ્દન જુદી રીતે હિરાન થાય છે અને વખત ગુમાવવાનો રસ્તો ન મળવાથી દુઃખી દુઃખી થઈ જાય છે.

મરણ પામેલા લઢવૈયા (soldiers) ની સ્થિતિ.

આ લોકમાં લઢવૈયો આવ્યા પછી પોતાને તેના તેજ આદી વેષમાં જુએ છે કારણ કે સ્થૂલ દેખાવની પ્રતિષ્ઠાના ને ધારણ કરે છે. તે જોસમાંને જોસમાં અંદુક ફેડતો હોય એમ તેને લાગે છે, પરંતુ જુઓ, સામેથી એક શેલ (Shell) ફૂટે છે અને તેના શરીર સાથે તેનો ટુકડો અથડાય છે પરંતુ તેને કંઈ જ ઇજા થતી નથી, અને તે ટુકડો તેના શરીરમાં ઘસારે પસાર થઈ જાય છે. આ પ્રમાણે અચાનક આવી થોડા સમય જોઈ રહેવાની સાથે જ તેને જણાય છે કે તેના સંબંધમાં 'મરણ' એવી કોઈ દશા બનવા પામી છે.

પણ તેણે કંઈ અઘટિત કાર્ય કયું નથી અને મરણના ભયને
તો તેણે જીંદગીમાંથી જ જીત્યો હતો એટલે તે અહીં આવ-
વાથી બહીતો નથી પરંતુ પોતાના મિત્રો કે જેઓ સ્થૂલ
શરીરમાં છે જેમને તે જોઈ શકે છે તેમને તે નવા નવા
વિચારો મોકલે છે અને પોતાની જીતનો રસ્તો સૂચવ્યાં કરે
છે. હવે એક લઘવૈયો એવો છે કે જે પોતાનાં બૈરાં-છોકરાંનો
વિચાર કરતો જ મરણ પામે છે. તે ક્યાં જાય છે ? પોતાનાં
બૈરાં-છોકરાં પાસે. ત્યાં તેમની સ્થિતિ તે જોઈ શકે છે અને
પોતાની પાર ન પડેલી મુશ્કેલી વિચારદ્વારા તેમને જણાવી
શકે છે.

બૈરાં-છોકરાંવાળાં માણસની મરણ પછીની સ્થિતિ.

જે માણસ બૈરાં-છોકરાંને ત્યજી મંદવાડમાં ગુજરી જાય
છે તે ક્યાં જાય છે ? ત્યાંનો ત્યાંજ. તેજ ઓરડામાં પરંતુ
દુઃખની લાગણી વગરનો બની રહે છે. તે જુએ છે તો તેનાં
બૈરાં-છોકરાંને રોતાં-કકળતાં જુએ છે કારણ કે તેઓ એવું
માનતાં હોય છે કે મરનાર માણસ કોઈ એવી જગ્યામાં ચાલ્યો
ગયો છે કે જ્યાં માણસ જાત પહોંચી શકે જ નહિ, તેની
સાથે હળી મળી ન શકાય અને વાતચીત ન થાય. મરનાર
માણસ આ રૂઢન જોઈ ધણો દુઃખી થાય છે. તે

પોતાનાં સ્વમનોને પોતાની દશાથી વાકેફ કરતા માગે છે, પરંતુ અફસોસ ! તેઓએ પોતાના મનને એવા પ્રકારનું બનાવ્યું હોય છે કે આ માણસનો એક પણ વિચાર તેઓ અદ્વલ કરી શકતાં નથી કારણ કે તેઓ માને છે કે ‘ મરનાર મરી ગયો—ચાલ્યો ગયો—નાશ પામી ગયો, ’ જ્યારે આ માણસ એવું સમજાવવા માંગે છે કે ‘ મરનાર જીવે છે, ચાલ્યો નથી ગયો પરંતુ તેમની પાસેને પાસેજ છે. ’ આ માણસની નરક તદ્દન જુદા પ્રકારની !

સ્થૂળ જગત સાથે અંધાયેલા પ્રેતા.

આપણે ઉપર એવા દાખલાઓ જોયા કે જેમાં માણસ પોતાના દુર્ગુણોથી અથવા તો આસપાસના સંયોગોથી હેરાન થાય છે. એમાં પૃથ્વીપરનો બીજો આસ સંબંધી જોવામાં આવ્યો નહિ. હવે આપણે એવા દાખલા લઈશું કે જેમાં મરનાર વાસના લોકમાં જવા છતાં આ પૃથ્વી સાથે એટલો બધો ઘાડો સંબંધ ધરાવતો હોય છે કે જ્યાં સુધી તેના મનની મુરદ નથી આવતી ત્યાં સુધી તે કંઈ ને કંઈ તોફાન સ્થૂળ જીવનપર મચાવ્યાંજ કરે છે અને તેની વાસના તમ થયા પછીજ તે સ્થૂળ જીવન સાથેનો સંબંધ ત્યજ દે છે. આમાં પણ જાણવું જોઈએ કે તે માણસ

સને એ તોફાન મચાવવામાં ઘણુંજ દુઃખ થાય છે કે જે દુઃખ દારૂડીયાના દુઃખ કરતાં પણ વધારે ભયંકર હોય છે. દારૂડીયાના દુઃખનો આધાર પોતાના મનની સ્થિતિપર રહેલો છે, અને તે પોતાના મનની સ્થિતિ ફેરવતાં પોતાનું દુઃખ નિર્મૂળ કરી શકે એમ છે જ્યારે આ માણસના દુઃખનો આધાર સ્થૂલ જગતના જીવો પર રહેલો છે અને તેઓ જ્યાં સુધી તેની મુશ્કેલી પર લાવતા નથી ત્યાં સુધી તે દુઃખાગ્નિમાં અડ્યાંજ કરે છે. જે મરનાર જીવાત્માઓની વાસના ઘણીજ પ્રબળ હોય છે અને જેઓ કોઈ નિર્બળ મનુષ્યોના શરીરને પોતાના સાધન (Medium) રૂપે વાપરે છે તેઓ જે આપણે ભૂત-પ્રેત એ સંજ્ઞાથી ઓળખીએ છીએ અને તે વખતે પણ આપણે માનતા થઈએ છીએ કે માણસ મરી જતો નથી પણ મરણ બાદ હયાતી ધરાવે છે. કેટલાક જીવાત્માઓની વાસના એટલી પ્રબળ હોય છે કે તેઓ સ્થૂલ ભૂવનપરના અણુઓને પોતાની તરફ આકર્ષી આપણા જેવુંજ શરીર બનાવી દેખાવ દે છે (materialize) અને આવા દૃષ્ટાંત આપણા માંના ઘણાઓએ જોયાં છે—હવે સિદ્ધાંતપરથી આપણે સામિતિપર આવીએ.

મીસીસ વેબનું ભૂત.

નાર્થનટન શાયરના આર્મી નામના ગામમાં એક ઘર હતું. ત્યાં મીસીસ વેબ નામની સ્ત્રી મરણ પામી હતી. તે સ્ત્રીએ ઘણીજ મુશ્કેલીસ દશામાં પોતાની જીંદગી ગુજારી હતી અને તેના મરણ બાદ તે વારંવાર ભૂતરૂપે દેખાવ દેતી. લોકોએ વિચાર કર્યો કે તેણીએ કંઈ ખજાનો સંતાડ્યો હશે અને તેજ પ્રમાણે તેણીના છાપરા નીચેના ભાગમાં દ્રવ્ય સંતાડેલું માલમ પડ્યું. આમ છતાં પણ તેણી આવતી બંધ થઈ નહિ અને આખરે એમ જણાયું કે તેણીનું અમુક દેવું આપવાનું બાકી રહ્યું હતું. જે તેણીએ કાઢના મગજમાં વિચાર દ્વારા જણાવ્યું અને તે દેવું આપ્યા પછી તેણીનું પ્રેત આવતું બંધ થયું.

નિરાશ થયેલો આશક.

‘Footballs on the boundary of Another World’ એ નામના પુસ્તકના ૩૧૮ મા પાને એક દાખલો આ સંબંધમાં આપવામાં આવ્યો છે. એક ફ્રેન્ચ એક્ટ્રેસ (actress) પર એક જુવાન આશક થયેલો હતો પરંતુ અમુક સંયોગોને લીધે તેણીનો હાથ મેળવવાને અશક્ય નીવડ્યો હતો. તે આશક તેણીના પર ગુસ્સાની લાગણી સાથે અમુક વખત પછી મરણ પામ્યો હતો અને મરતાં મરતાં તેની એકની એકજ

વાસના હતી કે મરી ગયા પછી તે ભૂત થઇ તેણીને
 ભડકાવે. આવી પ્રયત્ન વાસનાને પરિણામે તે માણસના મોંત
 પછી અમુક દિવસે અરાબર અગ્યાર વાગે કે જે ટાઇમે તે
 મરી ગયો હતો તે ટાઇમે તે સ્ત્રીએ એક કારમી સાંભળી
 અને તેણી ધણી જ ઝહીની. તે દિવસ પછી હમેશાં અરાબર
 અગ્યાર વાગે તેણી ગમે ત્યાં હોય પરંતુ આવા પ્રકારની ચીસ
 સાંભળતી અને તેણીના મનમાં ધણોજ ભય ઉત્પન્ન થતો. થોડા
 દિવસ પછી તે ચીસને અદલે તેણી તેના પડોશમાં પિસ્તોલનો
 ગલરાવી નાંખે એવો અવાજ સાંભળી ભડકતી. આ પ્રમાણે
 અરાબર ત્રણ માસ સુધી ચાલ્યું અને પારીસની પોલીસ પણ
 આ થતું અટકાવવા અશક્ય નીવડી. આ ઉપરાંત પણ બીજી
 જાતની હરકતો તેણીના પર અરાબર અઠી વર્ષ સુધી પડી (તે
 માણસના મરવાના અગાઉ અઠી વરસની તેઓ જન્મેની મહો-
 વત હતી.)

વૈર લેવા ઇચ્છનાર એન્જન ડ્રાઇવર.

નવેમ્બર ૧૮૮૫ ના થિઓસોફિસ્ટના અંકમાં મી. લીડ-
 બીટરે ઉક્ત મનુષ્યનું દર્શાવ લખ્યું છે. એક એન્જન ડ્રાઇ-
 વર ધણોજ અદેખાઇ ભરેલા ગુસ્સા સાથે મરણ પામ્યો હતો
 કારણ કે જે સ્ત્રી સાથે તે પ્યારમાં હતો તે સ્ત્રીપર બીજો

શખસ પણ પ્રેમ દર્શાવતો હતો. આ એન્જન ડ્રાઇવરે મરણ પછી પોતે સ્થૂલ શરીરમાં દેખાવ દીધો અને એક એવી યુક્તિ કરી કે જેના પરિણામે તેનો હરીફ એક અકસ્માતથી મરણ પામ્યો.

મરી ગયેલા પાછળ રોડું નહિ એવું ઉપદેશનારા પ્રેતો.

મીસીસ એ. ઇ. બ્રાઇટહેડની ' Dealings with the Dead ' નામક ચોપડીના ૧૫૮ મા પૃષ્ઠે આ પ્રમાણે એક દાખલો આપવામાં આવેલો છે. કોરે નામના એક ગામમાં એક છોકરી રહેતી હતી જેણે થોડો સમય થયાં પોતાની માને મ્હોતના પંઝામાં ગુમાવી લીધી. રાત્રિ અને દિવસ તેણી રોયાં કરે અને કાઢના દિવાસાથી શાંત પામે નહિ. એક સાંજે તેણી ઘુંટણીએ પડી પ્રાર્થના કરવા લાગી અને મધ્ય રાત્રિ સુધી પ્રાર્થના જરૂર રાખી. તે પછી તેણીએ પોતાની નજર આગળનો પડદો દૂર કર્યો અને જોયું તો એક મ્હોટું સરખસ જતું હતું, જેના આખરે એક જીવાત્મા એવો જોવામાં આવ્યો કે જે પોતાની જાતને મહા મુશીબતે ખેંચી જતો હતો અને જેની પાસે એક ડોલ (Bucket) હતી જેમાં કાળું અને અફચિકર પાણી ઉભરાઈ જતું હતું. આ જીવાત્માને આ છોકરીએ તત્કાલ ઓલખી કાઢ્યો અને તે

કાંઈ ન હતું પણ તેની બહાલી માજ હતી. આ ઉપરથી તેણી
 ઘેર આવી રોજ કરતાં ઘણી વધારે રડવા માંડી કારણ કે
 તેણીને લાગ્યું કે તેણીની મા બીજી દુનિયા-પ્રેતલોકમાં દુઃખી
 હતી. કાળા પાણીથી ભરેલી ડોલ તેણે તે તેણી સમજી
 શકી નહિ અને પાદરીને પૂછતાં તેણીને એમ કહેવામાં આવ્યું
 કે કાલ જ્યાં તે ગઈ હતી ત્યાં આજ પણ જવું. તે દિવસે
 પણ મધ્ય રાત્રિએ અધા જીવાત્માઓનું સરઘસ જતાં તેણીને
 જણાયું, જેમાં તેની મા છેવટની હતી અને તેનામાં કાલના
 કરતાં આજ એટલો વિશેષ ફેરફાર થયો હતો કે આજ કાળા
 પાણીની ભરેલી એક ડોલને બદલે બે ડોલ તેણીને લઈને
 જવું પડતું હતું અને તેણીને ઘણોજ ભાર લાગતો હતો
 અને વિશેષ દુઃખી થતી હતી. માના દુઃખમાં ભાગ લેનારી
 દીકરીએ માનું દુઃખથી ભરેલું મોં જોઈ માને પૂછ્યું કે
 “મા, તું આટલી અધી દુઃખી કેમ ? માએ જવાબ આપ્યો.
 “હું દુઃખી શા માટે ? નાદાન છોકરી તું રોવાનું ક્યારે
 મૂકી દેશે ? આ બે ડોલ અત્યારે તો મ્હારે ઉપાડવી પડે છે
 પણ તું જ્યારે રોજ રોયાં કરીશ તો હમેશાં મ્હારે એક એક ડોલ
 વધારે ઉપાડવી પડશે. યાદ રાખ, છોકરી, કે મરનારની પા-
 છળ કદી ન રોવું જોઈએ અને જોએ. રૂદન-વિલાપ કરે છે
 તેઓ મનનારને પાછા મેળવી શકતા નથી એટલું જ નહિ

પરંતુ મરનારને વધારે દુઃખી કરે છે. ” ત્રીજે દિવસે છોકરી બીલકુલ રડી નહિ પરંતુ માર્થના કરવા ગઇ. ત્યાં મધ્ય રાત્રિએ તેણીને જણાયું કે તેની મા ઘણી જ આનંદી અને તેજસ્વી સ્વેરાથી જલ્દીથી પસાર થઇ જતી હતી !

વર્કશોપમાં નુકસાન.

૧૮૮૩ ના માર્ચની ૧૦ મી તારીખે રેટફર્ડ નામના ન્યુસ પેપરમાં ‘ workshop and Gainsborough news’ના મથાળા તળે આ પ્રમાણે ખનાવ જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો “ ૧૮૮૩ ના માર્ચની ૩ જી તારીખે શનિવારે વર્કશોપ નામના શહેરમાં ભારે ઘોંઘાટ ફેલાયો હતો કારણ કે જોસેફ વ્હાઇટ નામના માણસનો ઘરનો સામાન કોઇ અદૃશ્ય ન દેખી શકાય એવી વ્યક્તિથી ભાંગી-અફાળી કાઢી નાંખી દેવામાં આવતો હતો. ન્યુબિલ્ડીંગ ઓફિસ જ્યાં ઉક્ત મી. વ્હાઇટનું ઘર છે, ત્યાં આ ખાતમી જેઓએ મીઠાં-મરચાં સાથે સાંભળી હતી તેઓનાં ટોળે ટોળાં આ તમાસો બેવા આખો દિવસ આવ્યાં કરતાં. બીજી ખાખતોમાં આ એક ખાખત મ્હારી નજર આગળ મ્હેં જોઇ. ખોરાકના કોઠાર પાસે એક પાણીનું વાસણ પડ્યું હતું જે અચિન્ત્યું ઉપર ચઢવા માંડ્યું અને મ્હારા માથા ઉપરની ખાજીએ જઇ મ્હારા પગ આગળ પડ્યું અને તેના કટકે કટકા થઈ ગયા. આ શાથી બન્યું તે હું કહી શકું નહિ જો કે

કાઠારની પાસેમાં પાસે હું જ હતો. એ ઓરડામાં એક ઝાંખો દીવો બળતો હતો. લગભગ અડધો ડઝન માણસો આ ઓરડામાં હાજર હતા અને કોઈ કહી શક્યા નહિ કે આ સાથી બને છે. તે પછી એક ઘડિયાળ એક બીજું વાણસ વગેરે અથડાઈ અથડાઈ પડ્યાં. દરેક ચીજો વીજળીની પેઠે ઉડતી જણાઈ અને આમાનું કારણ કંઈ સમજી શકાયું નહિ” બીજા કેસો.

આપણા પર ખાસ પ્રેમ બતાવનારા આપણા સ્વજનો, કે ગુપ્ત મદદગારો જેઓ નિસ્વાર્થપણે આપણા સ્થૂલ જગતના જીવોને અને પ્રેતલોકના જીવોને મદદ કરવામાં ખોતાનો સમય આનંદથી ગુજારે છે તેઓ તરફથી કેટલીક વખતે કેટલાક માણસોને ભયંકર પરિણામ આવવાની સૂચના, મરણ નજદીક આવવાની સૂચના વગેરે જૂદા જૂદા પ્રકારે આપવામાં આવે અને આવા અનેક દૃષ્ટાંતો મોજુદ છે, પરંતુ તે બધાં દર્શાવવા માટે એક મ્હોટા ગ્રંથની અપેક્ષા રહે છે.

બુદ્ધિસંપન્ન વિષયમાં રસ લેનારની સ્થિતિ.

આપણે સાધારણ માણસ અને તેથી ઉલટા એક સ્વાર્થાધ માણસ એ બન્નેનું શું થાય છે તે જોયું. હવે આપણે જે માણસને બુદ્ધિસંપન્ન વિષયોમાં રસ હોય એવા માણસનું

શું થાય છે તે જોઈશું. મ્હારે કહેવું જોઈએ કે સ્કૂલ જગતના માણસોનો મ્હોટો ભાગ જંગમતાવસ્થામાં ધણો સમય પોતાને ન પસંદ ન હોય એવા કામમાં વ્યતીત કરે છે, કારણ કે માત્ર રળવા ખાતર જ તેઓનો ધણોખરો વખત જાય છે, કે જે વખત જો તેમને રળવાની જરૂર ન હોય તો સારા રસ્તે ગુજરી શકાત. આ જ માણસની તે સ્થિતિ ઉપર વિચાર કરો, કે જ્યારે આવી મ્હેનત કરવાનો અવસર જતો રહે છે; કારણ કે પ્રેતલોકમાં આવ્યા પછી સ્કૂલ શરીર નહિ હોવાથી તેને ખાવા સાફ રળવાની જરૂર રહેતી નથી. અચપણથી તે અત્યાર સુધીમાં માત્ર આ વખતે જ તેને આવો સમય પ્રાપ્ત થયો છે, કે જ્યારે તે પોતાની મરણ અનુસાર કામ કરી શકે. ધારો કે એક માણસનો સ્કૂલ દેહ વખતનો આનંદ વાજિંત્રમાં હોય છે; તો આ લોકમાં જોને આપણા સુસ્ત કાન શ્રવણ પણ કરી શકે નહિ અને સમજે પણ નહિ એવું હેરત પમાડે તેવું વાજિંત્ર અહીં તેના સમજવામાં આવશે. જો તેનો આનંદ સૃષ્ટિની સુંદરતા જોવાનો હોય તો તેને વાસ્તે સારી આલમની સુંદરતા છૂટી મૂકવામાં આવી છે, જે તે પોતાની મરણ મુજબ ફરીને જોઈ શકે. જો પોતાની કલ્પના સાયન્સ અથવા ઇતિહાસ ઉપર રૂંધે, તો આખી દુનીયાની લાયઝરી તેના વાસ્તે ખુદી મૂકી છે; અને આ બધી બાબતોમાં તેને આશ્ચર્યકારક

આનંદ થાય છે અને લેશ માત્ર પણ કંટાળો લાગતો નથી.

નિઃસ્વાર્થી કાર્ય કરવાની દશા.

આ અઘો વખત મ્હેં માત્ર ફક્ત સ્વાર્થી ઇચ્છાઓ તૃપ્ત કરવાના દાખલા સંબંધમાં વિચાર કર્યો, જે કે ભલે તે સ્વાર્થી ઇચ્છા બુદ્ધિસંપન્ન વિષયો સંબંધની હોય, પણ અમારામાંના કેટલાક એવા છે કે જેઓને આથી પણ ઉચ્ચ પ્રકારનો આનંદ નોંધ્યો છે—જેઓનો મ્હોટામાં મ્હોટો ખુશીનો વિષય પોતાના મનુષ્ય ભાઈઓને મદદ કરવાનો હોય છે. તેઓ પોતાનો આ આશય વધારે નેશથી ગતિમાં મૂકશે અને સ્થૂલ જગત કરતાં સૂક્ષ્મ જગતમાં વધારે સાફ કામ કરી શકશે. તેઓની નજરે એવા હજારો માણસો જણાશે કે જેમને તેઓ મદદ કરી શકે. આમ મદદ કરનારમાંના કેટલાક જાહેર પ્રજાને સાફ કામ કરનારા હોય છે, જ્યારે કેટલાકો પોતાના મિત્ર અને સગાં સંબંધીઓને જ મદદ આપી તેમના દુઃખ ઓછાં કરવાં મથે છે. ઘણીવાર એમ બને છે કે, એક માતા પોતાના છોકરાને મૂકી ગઇ હોય છે તે પાછી તેના ઉપર પોતાની તપાસ રાખે છે અને તેની પાસે રહી એક રખવાળ કે દેવદૂત તરીકે કામ કરે છે.

આ પ્રેતલોક કેટલાકને વાસ્તે સુખમય હોય છે, જ્યાં કેટલાકને દુઃખમય લાગે છે. પણ પ્રેતલોક પછીની દશા તો

સર્વને સારું સુખમય જ હોય છે. હવે એક પ્રશ્ન બાકી રહે છે તે એ છે કે ત્યારે આપણે આ ત્રેતલોકમાં આપણી કાંઈ પણ ઉન્નતિ કરી શકીએ કે કેમ ? હા, ખરેખર. વિષયી માણસની માત્ર એટલી જ ઉન્નતિ થાય છે કે તેની વાસનાઓ બળી જાય છે, અને જે માણસ બીનસ્વાર્થી રીતે બીજાને મદદ કરવા સારું આ લોકમાં પ્રયત્ન કરતો હોય છે તે પોતાના આત્માની અપ્રકટ શક્તિઓને પ્રકટ કરે છે અને હવે પછીના ભવમાં કેટલીક ખાસ શક્તિઓ લઈને જન્મ લે છે. આમ હોવાથી આ લોકમાં પણ આપણી ઉન્નતિ કરી શકીએ તે શંકા વગરનું છે.

સ્વર્ગભૂમિ.

સ્વર્ગ એ કાલ્પનિક સુખ નથી પણ સત્યથી ભરેલું સુખ છે. પણ આ સમજાવવા સારું આપણે એક લાંબા કાળથી આવેલા જુના વિચારને જૂદા રૂપમાં સમજવા કોશીશ કરવી પડશે. કોઈ સ્થૂલ જમીનને સ્વર્ગ નામ અપાયું નથી; પણ સ્વર્ગ એ જ્ઞાનશક્તિની અમૂક સ્થિતિ છે. જો તમે એવો પ્રશ્ન કરો કે “સ્વર્ગ ક્યાં છે?”, તો મ્હારે તમને એવો જવાબ આપવો પડે કે તે આ ઘડીએ અત્યારે તમારી આસપાસ અહીંયાં જ છે. પવન જેટલે દરજ્જે તમારી પાસે કહી શકાય તેટલેજ દરજ્જે તે ભૂમિ તમારી પાસે કહી

શકાય. આ જોવાને માટે આપણા માનસિક શરીરને
 જનમતાવસ્થામાં વાપરતાં શીખવું જોઈએ. સૂક્ષ્મ શરીરને
 આ પ્રમાણે વાપરી શકાય અને તે મારફત પ્રેતલોક દેખી
 શકાય એ મહેં હમણાંજ કહ્યું હતું; તેજ પ્રમાણે તેજસ્ શરીર,
 કે જે સૂક્ષ્મ શરીરની અંદર છે તે વાપરવાથી સ્વર્ગભૂમિ, તેમાં
 વસનારા લોકો અને તેમાં અનુભવાતાં સુખો એ બધું આપણે
 જોવા શક્તિમાન થઈએ. શક્તિ તો આપણી અંદર
 છે પણ તે અપ્રકટ છે. જેમ માણસ સ્થૂલ દેહનો ત્યાગ કરી
 પછી સૂક્ષ્મ દેહમાં જાય છે અને સૂક્ષ્મ દેહમાં ગયા પછી આત્મા
 ખોતે ખોતાના શરીરોને પાછાં ખેંચી લેવાના કામમાં લાગેલો
 હોવાથી પ્રેતલોકમાં તેનું જીવન પૂરું થયા પછી તે સ્થૂલ શરી-
 રને જેમ આગળ લઈ દીધું હતું તેમ 'વાસના શરીર'નો પણ
 ત્યાગ કરે છે અને હવે માત્ર માનસિક શરીરમાં રહેવા માંડે
 છે. આ પ્રેતલોકમાં તેનું મરણ થાય છે તે વેળા કોઈ પણ
 જાતનું દુઃખ અગર ચિંતા કશું થતું નથી પણ જેમ સ્થૂલ
 શરીરના ત્યાગ વખતે તે કેટલોક વખત બેભાન રહ્યો હતો
 તેમ આ વખતે પણ થોડો સમય બેભાન અવસ્થામાં ગુજરે
 છે. અહીંયાં આપણે માત્ર વિચારની જ સૃષ્ટિમાં હોઈએ છીએ.
 અને વિચારને આપણે પ્રકટ હાલતા ચાલતા રૂપમાં દેખીએ
 છીએ. આપણે એવી ટેવવાળા હોઈએ છીએ કે જે સ્થૂલ સૃષ્ટિમાં

દેખાય છે તે જ ખરું માનીએ છીએ અને બીજા બધાને સ્વપ્ન તરીકે સ્વીકારીએ છીએ. આમ હોવાથી જ્યારે ‘વિચારની સૃષ્ટિ’ એ શબ્દ આપણે સાંભળીએ છીએ ત્યારે આપણને આ બધું સ્વપ્ન જેવું લાગે છે.

માણસના જેવા પ્રકારના વિચાર હોય તેવા પ્રકારનું સુષ્પ્ત તેને સ્વર્ગમાં મળે છે. સ્વર્ગના સુષ્પ્તની હદ અને તેનો પ્રકાર તે માણસના સ્થૂલ શરીરમાં રહીને કરેલા વિચારોપર આધાર રાખે છે. તેણે પોતાનું વાસના શરીર સ્થૂલ સૃષ્ટિમાં રહીને ધૃત્વ્યાઓ અને વિકારોથી બનાવ્યું હતું અને તે શરીરમાં તેને પ્રેતલોકમાં રહેવું પડ્યું હતું. અને પોતાની વર્તણૂક પ્રમાણે તે વખત તેને સુષ્પ્ત અગર દુઃખથી ભરેલો લાગતો. હવે નરક—પ્રેતલોકનો સમય પુરો થઈ ગયો હોવાથી માત્ર ઉચ્ચ પ્રકારના વિચારો બાકી રહેલા હોવાથી તેઓ તેની આસપાસ એક કોટ જેવું બનાવે છે અને તેની મદદથી વિચારની સૂક્ષ્મ પ્રકારની ધ્રુજરીઓ તે ગ્રહણ કરવા શક્તિમાન થાય છે. અને આ ભૂમિમાં તેને વિચારમાં જ આનંદ માનવાનો હોય છે અને સ્થૂલ શરીર અને સૂક્ષ્મ શરીર બે તેણે નાંખી ગ્રીધેલાં હોવાથી કોઈ પણ જાતનું દુઃખ તેને ઘેરતું નથી પણ તે સુષ્પ્તની અત્યંત મજાનું ઇમારતમાં મહાલે છે અને દિવ્ય સુષ્પ્તનો અનુભવ કરે છે.

નરક અને સ્વર્ગમાં ક્યાં સુધી રહેવું પડે છે ?

નરક-પ્રેતલોકમાં ક્યાં સુધી રહેવું તે માણસની વાસનાના જોરપર આધાર રાખે છે જેમ જેમ વાસના ઘટતી જાય તેમ તેમ તેના પ્રેત લોકમાં રહેવાના વખતમાં ઘટાડો થતો જાય. આવો સમય ૨૦ થી ૮૦ વર્ષ સુધીનો લગભગ હોય છે. સ્વર્ગમાં મનુષ્યે પોતાના શુભ વિચારોનો ખદલો લેવાનો હોય છે. નિઃસ્વાર્થ, પ્રેમ, ભક્તિ, આનંદ વગેરે સદ્ગુણો જે તેણે સ્થૂલ ભૂવનમાં ફળવ્યા હોય છે તેનો અહીં તેને સાક્ષાત્કાર થાય છે. જે સારી ભાવનાઓ તેણે મનમાં ઘડી રાખી હોય છે તે ભાવનાઓ અહીં તે સફળ થયેલી જુએ છે. જે શુભ દેખાવો તેણે જોવાની ઇચ્છા રાખી હોય છે-નિઃસ્વાર્થ, પ્રેમ, અને આનંદથી ભરેલા આત્માઓ, ગુફઓ પેગમ્પરોને તે અહીં જુએ છે, તેમને મળે છે અને આનંદ કરે છે. આ આનંદનો સમય લગભગ ૫,૦૦ થી ૧,૫૦૦ વર્ષ જેટલો હોય છે.

પછી શું ?

જેમ સ્થૂલ શરીર અને પ્રેતશરીર-વાસના શરીર તેને છોડવું પડ્યું હતું તેમ સૂક્ષ્મ શરીર પણ તેને છોડવું પડે છે અને તે પછી તે થોડોજ વખત કાર્મણ શરીરમાં રહી પાછો તરતજ સ્થૂલ ભુવનમાં જન્મ લે છે.

માણસને આ બધા ભુવનોમાં ફરવાની જરૂર શી !

દરેક ભુવનમાં જુદા જુદા અનુભવો લેવા માટે જીવાત્માને તેમાં ફરવાની જરૂર પડે છે. આપણે માત્ર એકજ ભુવન પર આપણી શક્તિને કામે લગાડતા હોવાથી આપણે એકલા તેજ ભુવનના વિચારોને વધારે અગત્ય આપીએ છીએ. પરંતુ જો આપણામાં આ બધા ભુવનની સ્થિતિ સંબંધમાં પૂરતું જ્ઞાન હોય તો જેમ આપણે ન્હાનાથી મોટા થતા જઈએ છીએ અને તેથી દુઃખી થવાને સટે આનંદ પામીએ છીએ તેજ પ્રમાણે આ બધા ભુવનોમાં ફરવાથી આપણે વધારે આનંદી બનીએ છીએ, અને જુદા જુદા અનુભવો લઈ કુશળ બનીએ છીએ. જેમ આખી દુનિયાની પૂર્ણ માહિતિ મેળવવા ઇચ્છનાર ઉત્સુકને આખી દુનિયાની મુસાફરી ફરવાની જરૂર પડે છે અને જેમ તે જુદા જુદા અનુભવો પ્રાપ્ત કરી અંતે આખી દુનિયાની માહિતિનો ખેરખાં થઈ જાય છે તેજ પ્રમાણે આપણે કે જેઓ પૂણ થવાની ઇચ્છા રાખીએ છીએ તેઓને જુદા જુદા ભુવનોમાં જુદા જુદા અનુભવો લેવાની ફરજ પડે છે.

અપવાદો.

ન્હાનાં બાળકો જેઓ તદ્દન ન્હાની વયેજ મરણ પામે છે તેઓ ધણોજ થોડો વખત વાસના લોકમાં રહે છે અને

તરતજ જન્મ લે છે અને મોટે ભાગે પ્રથમનીજ માતા ઉદરમાં જન્મ લેવા જાય છે. કેટલાક એવા ભાગ્યશાળી જીવાત્માઓ હોય છે કે જેમના મરણ પછી તેમની પાસે ઘણાજ શુભ શુભ વિચારો જાય છે તેને પરિણામે તેઓ વાસના લોકમાં માત્ર નામનોજ સમય ગુળરી. સ્વર્ગ ભૂમિમાં ચાલ્યા જાય છે. આપણાં પરમ ભાગ્યશાળી મહારાણી શ્રી વિક્ટોરિયાના સંબંધમાં આ પ્રમાણે બ-યું હતું. કેટલાક મહાત્માઓ મહાન્ દેવો-મહાન્ ગુરુઓ-Adepts ના દિક્ષિત શિષ્યો માટે પણ દેશ-કાળ વગેરે બોધ અમુક અમુક ફેરફારો કરવામાં આવે છે. વળી એક સાધારણ નિયમ એવો છે કે સ્ત્રીજાતિ અને પુરુષ જાતિમાં જીવાત્માએ ઓછામાં ઓછા ત્રણ વખત અને વધારેમાં વધારે સાત વખત રહેવું અને તે પછી જાતિ બદલવી પડે છે. પરંતુ જે જીવાત્માઓએ અમુક જાતિના સદ્ગુણોને સારી પેઠે ખીલવ્યા હોય છે અને એક જાતિમાં રહેવા છતાં બીજી જાતિના સદ્ગુણો પણ બીજી જાતિમાં હોય તેજ પ્રમાણે ધરાવે છે તેઓને માટે જાતિ બદલવા સંબંધનું બંધન જરા ઘૂટું મૂકવામાં આવે છે.

મરી ગયેલા માણસોને શી રીતે મળાય ?

મરી ગયેલા માણસ સાથે આપણે હમેશાં રાત્રે હળીમળી વાતચીત કરીએ છીએ પરંતુ આપણે તે જ્ઞાન આપણા મગ-

જમાં નિદ્રા પૂરી થવાની સાથે જાગ્રત રાખી શકતા નથી. માટેજ આ સવાલ થાય છે. જે માણસને આ મહાવરો પાડવો હોય તો તેણે નિદ્રા ભરપૂર આવવાના સમયે પથારીમાં ન જવું પરંતુ અર્ધો કલાક પહેલાં જવું અને તે અર્ધો કલાક તેણે જે માણસ સાથે વાતચીત કરવાની ઇચ્છા હોય તેનું સૂક્ષ્મરૂપ નજર આગળ ઉતારી રાખવું અને રાત્રે નિદ્રામાં પોતે તેને ચોક્કસ મળશે—અહીંયાં વાતચીત કરતો હતો તેમ વાતચીત કરશે અને તે ઉપરાંત જ્યારે જાગ્રત થશે ત્યારે તેનું ભાન તે પાછો લઈ આવશે એવી દૃઢ કલ્પના કરવી. આપણે કેટલી વખતે નિદ્રામાં ડાઘની સાથે વાતચીત કરીએ છીએ, કંઈ નવું નવું દેખીએ છીએ અને જાગ્રત થયા પછી આપણે કહીએ છીએ કે ‘ મને સ્વપ્ન આવ્યું ’ પરંતુ તે સ્વપ્ન બરાબર મગજ પર ઉતારી શકતા નથી. ક્યાં સ્વપ્ન ખરાં છે તે જણાવવાનો આ વિષય નથી; (તે માટે તો જીજ્ઞાસુએ ‘Dreams’ એ નામની મી. લીડબીટરની બુક જોઈ લેવી.) છતાં આટલું કહેવું જોઈએ કે મનુષ્ય આ પ્રમાણે મહાવરો પાડશે તો આસ્તે આસ્તે પોતામાં તે શક્તિને સારા પ્રમાણમાં ખીલવી શકશે, અને અહીં જે પ્રમાણે તે મરનારની સાથે વાતચીત કરતો હતો તેજ પ્રમાણે તે મરણ પછી પણ વાતચીત કરવાનો અને જાગતાં વેંતજ તેને યાદ આવવાનું.

મરી ગયેલા માણસને મદદ.

મરી ગયેલા માણસોને ઘણા પ્રકારે મદદ આપી શકાય. કેટલાકોને તેઓ કયા લોકમાં આવ્યા હોય છે તે સમજાવવું પડે છે; કારણ કે તેમના ધર્મોએ જૂદાજ વિચાર તેમના મગજમાં ઠસાવી દીધા હોય છે; તેથી તેઓને શાંત કરી સમજાવવાની જરૂર પડે છે. કેટલાક મરી ગયેલા માણસોને પોતે મરી ગયા છે એવું ભાન થતાં વેંતજ દીલગીરી થવા માંડે છે. આ લોકોને સમજાવવાની જરૂર પડે છે કે થઈ ગયેલું પાશ્વું સુધરતું નથી અને આથી વર્તમાન દશાથી જ સંતોષ પામી દીલગીરીને એક તરફ ફેંકી દઈ પોતાનું કામ શરૂ કરવું જોઈએ. કેટલાકો હદ ઉપરાંતના વિપયી હોય છે. કેટલાકોની સ્થૂલ જગતની વાસનાઓ ઘણી રહી ગઈ હોય છે. આ બધા કેસો દયાજનક છે અને મદદગારોએ આ બધાને સમજાવવાની જરૂર પડે છે.

એટલા બધા દયાજનક કેસો પ્રેતલોકમાં આવે છે અને એટલી બધી મદદની જરૂર હજી છે કે આટલા મદદગારોથી પહોંચી શકાય તેમ હોતું નથી. દરેક માણસે પોતે હમેશાં મદદ કરવાની ઇચ્છાવાળા થવું જોઈએ અને મદદ કરવાના પ્રસંગો શોધ્યા કરવા જોઈએ. તમારી નજરમાં મરી ગયેલા

માણસને મદદ કરવાનો પ્રસંગ આવે તો જરૂર તેને મદદ કરવા ચૂકશો નહિ.

આ ઉપરથી શું સમજવું ?

હવે આપણે આથી સમજવું શું ? કોઈ પણ વાસનાને આપણા આત્મા ઉપર અસર થવા દેવી નહિ. આપણા અંતરાત્માના હુકમ પ્રમાણે માનસિક, વાસના અને સ્થૂલ શરીર વર્તવાં જોઈએ. આપણે મરણ પછી આપણા દુર્ગુણોથી આપણને જે ખમવું પડે છે તેનું ભાન થાય અને તે ભાન આપણે હમેશાં જાગૃત રાખીએ તો આપણે આવા દુઃખોમાંથી બચી જઈએ.

મરનારની પાછળ રડવું નહિ ?

આપણને આ ઉપરથી એટલી ખાતરી તો થશે કે મરનાર માણસો આપણાથી દૂર નાસી જતા નથી પરંતુ આપણી સાથે અને આપણી આસપાસ જ રહે છે અને દિવસે મળવાને બદલે આપણે તેમને રાત્રિએ મળી શકીએ છીએ. તેણે હાડ પીંજરનો ડગલો ફેંકી દીધો હોવાથી તે તો વધારે સુખી થયો છે એ જોઈ આપણે રાજી થવું જોઈએ. અલગત તેના સ્થૂલ શરીરમાંથી જતા રહેવાથી આપણને ઘણા નુકશાનો થયાં હોય, આપણી જીંદગી એક બોજરૂપ થઈ ગઈ હોય, આપણને ક્યાંઈ રહેત ન પડતું હોય પરંતુ આપણને રૂદન-વિલાપ કરવાથી

કશે કાયદો થતો નથી એટલું જ નહિ પણ ઉલટા આપણે જેને
 ચલાઈએ છીએ તેની જાહેરી અસલ અને દુઃખી કરી મુકીએ છીએ
 જે કરવાનો આપણને કંઈ પણ હક નથી; અને મરનારના સંબંધી
 હોવાથી આપણે ત્યારે જ રૂદ્ધ કરી શકીએ કે ન્યારે આપણે
 મરનારના ખહારના-દેખાવના જ સંબંધી હોઈએ પણ
 અંદરના સાચા શત્રુ હોઈએ. દરેક શાસ્ત્રો આ પ્રમાણે
 ઉપદેશ છે. વળી, જેઓ કર્મના અચળ કાયદામાં શ્રદ્ધા ધરાવે
 છે તેઓ તો કદી રોષ શકે જ નહિ કારણ કે તેઓ તો ખાસ
 કરીને જાણે છે કે કરેલા કર્મનો ખદલો આ જન્મમાં મળે છે
 અને તેથી દુખી થતાં આપણે વધારે ખરાબ કર્મ ઉપાર્જન
 કરીએ છીએ. ન્યારે તે કર્મને તાબે થવાથી આપણે તે કર્મની
 સત્તાને નિર્મૂળ કરી દઈએ છીએ. વળી આ પણ સંતોષ લેવા-
 નો છે કે જેટલું કર્મ આપણે ભોગવી લીધું તેટલું ભોગવવા-
 નું જતું રહે છે માટે કર્મનું દેવું તો જલદીથી પતી જવું
 જોઈએ કે જેથી આપણે સુખ-સંપત્તિ વ્યાજ સાથે વધે એવો
 વ્યાપાર કરીએ છીએ.

ઉપસંહાર.

મરણ પછીની દશાનું આ જ્ઞાન કાલ્પનિકથી, અમણારૂપ
 નથી કે નથી ટાઢા પહેરના ગપાટા, પરંતુ આ જ્ઞાન અને આ
 હકીકતોને સાચાંસથી પુરવાર કરવામાં આવી છે. વિજ્ઞાનના
 સુપ્રસિદ્ધ પ્રેતવાદી મી. સ્ટેડ, પ્રસિદ્ધ વિજ્ઞાનશાસ્ત્રી સર આલ્બી-

વર લૌજ જેઓનો પુત્ર લડાઈમાં મરણ પામ્યો હતો અને
 જેના પર તેના મરણ પછી તેના પોતાના કાગળો આવ્યા હતા
 તેઓ વગેરે આ બાબતના સત્ય સંબંધમાં પુરતી ખાત્રી આપે
 છે. હમણાં અમેરિકામાં “Letters from the dead”-
 ‘મરી ગયેલાના કાગળો, એ પુસ્તક બહાર પાડવામાં આવ્યું છે, જે
 વળી આ વિષય પર ઘણુંજ તેજ નાંખે છે. જેઓને આ વાંચવાથી
 લાગે કે આ જ્ઞાન સત્યથી ભરપૂર છે-સત્યથી પૂર્ણ હોતું જોઈએ
 તેણેજ તેનો સ્વિકાર કરવો. આમ સ્વિકાર કરનારે આ જ્ઞાન
 અને તેટલું વધારે પ્રચારવા શ્રમ લેવો કારણ કે આપણે
 જોઈ ગયા તેમ દુનિયા અંધકારથી ભરેલી છે અને સાચી
 યાત્રો જણાવનારની મોટી ખોટ છે. છેવટે આ જ્ઞાન જે
 થિઓસૉફિકલ સોસાયટી તરફથી આપણને મળ્યું તે સોસા-
 યેટીનો, અને તેના સાચા સ્થાપક મહાન દેવ મોરિયા અને
 કુથડુમી મહાત્માનો તથા તે જ્ઞાન ઘણીજ સમજ સાથે
 લખનાર મહાપુરુષ લીડબીટરનો હું અંતઃકરણપૂર્વક આભાર
 માનું છું. આ સાચું અને અતિશય ઉપયોગી જ્ઞાન જેમ
 અને તેમ વધારે પ્રચાર કરનાર પર ગુપ્તજ્ઞાનની ત્રિજ્ઞે-
 રીના માલીક મહાત્માથી મોરિયા અને કુથડુમી પ્રભુના
 આશીર્વાદો વર્ષો. અસ્તુ.

ૐ શ્રી.

M

મહાત્માઓ

અને

તેમને મેળવવાનો માર્ગ.

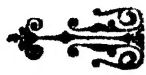
પૂર્ણ પુરુષ-જીવન મુક્ત મહાત્મા—Adept—Master
જ્ઞાને કહેવાય, જાણુ જાણુ મહાત્માઓ હાલ અસ્તિત્વ ધરાવે
છે, ક્યાં છે, શું કરે છે, તેમને મેળવવા ક્યા રસ્તે ચાલવું,
તેમને મેળવવાનું કારણ શું, તેમને એકજ વાર જોવા પડી
મનુષ્યની હિંદુગીપર કેવી અસર થાય છે તે વગેરે ઘણીજ
ઉપયોગી માહિતિ સાથે, અને “ મહાસમર્થ મહાત્મા શ્રી
મારિયા પ્રભુનાં એક પરમભક્તની છબી સાથે આ
પુસ્તક થોડાજ સમયમાં બહાર પડશે.

મૂલ્ય માત્ર ૦—૫—૦

પ્રકાશક, ‘ગુરુમંત્ર.’

ધનાસુતારની પોળ,—અમદાવાદ.

શ્રી

ગુરુમંત્ર

૨૨૨૨૨૨

આખી દુનિયાના ધર્મ માત્રનું રહસ્ય એ
ધર્મીજ ખુશી સાથે દર્શાવવામાં આવ્યું છે.
ધર્મ, અવહાર વ રેમાં જોને કુશળ થવું હોય,
ખાળે અને સ્વાર્થી મિત્રોથી ચેતતા રહેવું હ.,
ખોટી વાતનાઓને મારી સદ્ગુણોને સારી પેઠે
ખીલવવા હોય, અન્તે તન, મન, ધન અને આત્માની
પણ ઉન્નતિ કરવી હોય તો આ પુસ્તક જરૂર વાંચવું.
આ પુસ્તક હુમેશાં પાસે રાખવાથી જીંદગીના
ભોમિયાની ગરજ સારે છે. મૂલ્ય ૦—૪—૦.

મદરાસ, " ગુરુમંત્ર."

ધનામુતારની પોળ—અમદાવાદ.

